

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
İlâhiyat Fakültesi Dergisi
The University of Kahramanmaraş Sütçü İmam
Review of The Faculty of Theology
ISSN-1304-4524 e-ISSN-2651-2637

İslâm Tarih Yazıcılığında Teberri Olgusu
The Phenomenon of Tabarrî in Islamic Historiography

Yazar / Author
Feyza Betül KÖSE

Doç. Dr., KSÜ İlahiyat Fakültesi Siyer-i Nebi ve İslam Tarihi
Ana Bilim Dalı, Kahramanmaraş / TÜRKİYE
feyzabetulkose@yahoo.com
<https://orcid.org/0000-0002-3249-4194>

Makale Türü/ Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Makale Geliş Tarihi/ Date of Receipt: 30/09/2020

Makale Kabul Tarihi / Date of Acceptance: 02/12/2020

Makale Yayın Tarihi: 31/12/2020

Yayın Sezonu/Pub Date Season: Aralık / December

Yıl/Year: 18 **Sayı/Issue:** 36 **Sayfa /Page:** 1-18

Atıf/Citation: Köse, Feyza Betül. "İslâm Tarih Yazıcılığında Teberri Olgusu". *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 36 (Aralık 2020), 1-18.
<https://doi.org/10.35209/ksuifd.802679>

• *Bu makale iThenticate programında taranmış ve intihal içermediği tespit edilmiştir.*

İslâm Tarih Yazıcılığında Teberri Olgusu

Öz

Müslümanlar arasında derin siyasi ve itikadi ihtilaflara neden olan hâdiselerin sorumluluğundan kaçınmak arzusu, teberri olgusunun İslâm tarih yazıcılığında yer bulmasına zemin hazırlamıştır. Teberri, hâdisenin öncesinde engelleme çabasında bulunmanın ifadesi; hâdisenin sonrasında ise suçluluk psikolojisiyle telafiye yönelmek ve pişmanlık olarak kendini göstermektedir. Bu çalışma, hâdiselerin sonrası değil öncesine ait teberri olgusunun rivâyetlere yansımalarına yoğunlaşacaktır. Hâdise öncesindeki engelleme çabalarının tamamının teberri gayesi taşıyıp taşımadığının belirlenmesi, tarih yazıcılığı açısından önemlidir. Bir diğer önemli nokta da teberrinin, bizzat ilgili şahıs veya o şahsın dilinden başkaları tarafından yapılıp yapılmadığının tespitidir. Bu noktaların belirlenmesi ile birlikte teberri içerikli rivâyetlerin sıhhat durumları, rivâyetlerin özellikleri, oluşum süreçleri gibi konular gündeme gelecektir. Bu çalışma, İslâm tarih yazıcılığında teberri olgusunun yer alış hususiyetlerini incelemektedir.

Anahtar Kelimeler: İslâm Tarihi, Tarih yazıcılığı, teberri, rivâyet, kurgu.

The Phenomenon of Tabarrî in Islamic Historiography

Abstract

The desire to avoid the responsibility of events that caused deep political and theological disputes among Muslims paved the way for the phenomenon of tabarrî to find its place in Islamic historiography. Before the incident, Tabarrî is the expression of trying to prevent; in the aftermath of the incident, it represents the psychology of guilt manifests itself as redress and regret. This study will focus on the reflection of the phenomenon of tabarrî, particularly before the events and not after, on the narrations. It is important for historiography to determine whether all of the prevention efforts before the incident had the purpose of tabarrî. Another important point is the determination of whether the tabarrî is made by the

person concerned or by others with the expression of that person. The determination of these points will put on the agenda issues such as the health status of the narrations with tabarrī content, the characteristics of the narrations and their formation processes. This study examines the peculiarities of taking place of the phenomenon of tabarrī in Islamic historiography.

Keywords: History of Islam, historiography, tabarrī, narration, apocrypha.

Teberrī, kelime kökündeki “uzak olmak”¹ anlamına istinâden “hâdiselerin menfî sonuçlarının sorumluluğundan kendini uzak göstermek” manasında kullanılmaktadır.²

İslâm tarihinin ilk döneminde yaşanan, geniş çaplı olumsuz etkileri olan siyasi ve sosyal hâdiselerin neredeyse hepsinin öncesinde engelleme çabalarının olduğu rivâyetlere yansımıştır. Rivâyetlerdeki bu çabaların tümü aynı amaca mebni davranışlar değildir; bazen gerçekten hâdiseyi engellemeye yönelik samimi bir gayret iken bazen de amaç, olayların getirdiği yıkımın sorumluluğundan kurtulmak, teberrī etmektir.

Bir sorumluluk hissi taşıyarak ve iyi niyetle, felakete gidiş olarak yorumladığı bir hâdiseyi engellemeye çalışan kişiler ve bu çabalarına ilişkin söz veya eylemleri rivâyetlerde yer almaktadır. Hz. Osman’ın öldürülmesiyle sonuçlanan fitne sürecinde farklı isimlerin engelleme gayretlerini bu bağlamda değerlendirmek mümkündür. Hz. Ali’nin bir çözüm bulmak üzere Halife ve asilerle çeşitli kereler yaptığı görüşmeler, samimi çabalar olup herhangi bir şekilde teberrī gayesi taşımamaktadır.

Yine Cemel Savaşı’na giden süreçte Hz. Âişe ve çeşitli isimlerin Basra’ya gitmekten vazgeçirilmeye çalışılmalarının da tarihî gerçekliği bulunan çabalar olduğu kanaatindeyiz. Niyetini Hz. Peygam-

¹ Ebu’l-Fadl Cemâluddin b. Manzûr Muhammed b. Mukrim, *Lisânu’l-Arab* (Beirut: Dâru Sâdır, 1414/1994), 1/31.

² İbn Manzûr, *Lisânu’l-Arab*, 2/620.

ber'in diğer eşlerine açıklayan Hz. Âişe'ye, Ümmü Seleme'nin engel olmak istemesi³ bu bakımdan samimi bir gayrettir. Abdullah b. Ömer'in, Basra yolculuğunda Hz. Âişe'nin yanında yer almak isteyen kardeşi Hz. Hafsa'ya engel olması⁴ da kız kardeşi açısından muşibeti engelleme çabasıdır.

Aralarında Abdullah b. Ca'fer⁵ ve Abdullah b. Ömer'in⁶ de bulunduğu çok sayıda ismin Hz. Hüseyin'i Kûfe'ye gitmekten vazgeçirmek istediği rivâyetlerde işlenmektedir. Bu gayretlerin bir kısmı herhangi bir şekilde teberrî amacı taşımayan, sorumluluk ve yakınlık hissi ile oluşmuş çabalardır. Örneğin Hz. Hüseyin'in kardeşi Muhammed b. el-Hanefiyye ile Abdullah b. Abbâs, Hz. Hüseyin'i Kûfelilere güvenerek Emevî idarecileri ile bu şekilde karşı karşıya gelmemesi konusunda uyarmakta ve muhtemelen acı bir şekilde sonuçlanacak süreci engellemeye çalışmaktadırlar.⁷ Her ikisinin de Kûfelilere güvenmeme konusundaki uyarıları, geçmiş tecrübeleri düşünüldüğünde farklı bir amacı olmayan samimi çabalardır. Zira Hz. Ali ve Hz. Hasan'ın bu şehir halkına güven sebebiyle yaşadıkları sorunlar ortadadır. Aynı şekilde Emevî idarecilerinin iktidarlarını koruma konusundaki kararlılık ve muhalefete "göz açtırmama" prensipleri de çok iyi bilinmektedir.

İslâm tarih yazıcılığında teberrî olgusunun yerini alması suçluluk ve hâdisenin sorumluluğu hissini oluşturduğu, ileride büyük çaplı siyasî ihtilaf ve bölünmelere yol açan olaylar çerçevesinde olmuştur. Teberrî amacının görüldüğü söz ve eylemlerde iki farklı durumla karşılaşmaktayız. İlgili rivâyetlerin büyük bir kısmı, çeşitli etkenlerle sonradan geriye dönük, teberrî eden şahıs/gruplardan

³ Ahmet b. Ebi'l-Yakûb b. Ca'fer el-Ya'kûbî, *Târîhu'l-Yakûbî*, thk. Abdülemîr Mühennâ (Beyrut: Şirketu'l-Âlemi'l-Matbûat, 2010), 1/78.

⁴ Ebu'l-Fidâ İsmail b. Ömer b. Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, thk. Ali Şîrî (Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, 1408/1988), 7/258.

⁵ İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 8/181.

⁶ Ebu'l-Abbâs Ahmed b. Yahyâ b. Câbir el-Belâzurî, *Ensâbu'l-Eşrâf*, thk. Muhammed Muhammed Tâmir (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2011), 3/163.

⁷ Belâzurî, *Ensâbu'l-Eşrâf*, 3/161-162; Ebû Hanîfe Ahmed b. Dâvud ed-Dineverî, *el-Ahbârü't-Twâl*, thk. Abdülmünim Âmir (Kahire: Dâru'l-İhyâi'l-Kütübi'l-Arabiyye, 1960), 243-244.

bağımsız olarak ideolojik veya mezhebî sâiklerle kurgulanan bir içeriğe sahiptir.⁸ Bazı rivâyetlerde ise olay sonrasında şahıs/grupların bizzat kendileri aslı bulunmayan bir şekilde olay öncesinde musibeti engelleme çabalarının olduğundan bahsetmekte ya da şayet bir sorumluluğu var ise bunu başkasına havale etmektedir. Her iki tür metin içeriğin ortak noktası ise gerçekliğinin bulunmayışıdır.

İslâm tarih yazıcılığında teberrî olgusunun yer aldığı anlatıların kronolojik olarak ilk adresi Hz. Osman'ın katledilmesi ile sonuçlanan süreçtir. Rivâyetler, Hz. Osman'ın muhasarasında çok sayıda sahabenin âsilere engel olmaya çalıştığını işlemektedir. Sahabenin teberrî edilmesi maksadıyla sonraki siyasî gelişmeler neticesinde üretildiği anlaşılan rivâyetlerde Hz. Osman'a yardım teklif eden, destekte bulunan sahabilerin sayısı oldukça fazla tutulmuştur. Zeyd b. Sâbit'in, Ensâr'ı yardıma çağırdığı,⁹ Hz. Ali, Zübeyr b. el-Avvâm gibi sonraki dönemin siyasî hâdiselerinde lider konumunda olan sahabilerin çocuklarının Halife'nin evinin kapısında nöbet bekledikleri,¹⁰ Abdullah b. Zübeyr, Ebû Hureyre gibi sahabilerin Halife'ye savaşmayı önerdikleri aktarılmıştır.¹¹ Benzer içerikli rivâyetlerin büyük çoğunluğu, Hz. Osman'ın Medinelilerin yardım taleplerini geri çevirdiği şeklinde kurgulanmış,¹² böylelikle Medineliler, Hz.

⁸ Bk. Mustafa Köse, "Tarihin Araçsallaştırılmasında Mutezile Örneği", *Din Algısı İnşasında Tarihin Araçsallaştırılması*, ed. Adnan Demircan (İstanbul: Mana Yay., 2019), 38.

⁹ Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim b. Kuteybe ed-Dineverî, *el-İmâme ve's-Siyâse*, thk. Ali Şiri (Beyrut: Dâru'l-Edvâ, 1410/1990), 1/103.

¹⁰ İbn Kuteybe, *el-İmâme ve's-Siyâse*, 1/57.

¹¹ Muhammed b. Sa'd b. Meni' el-Hâşimî el-Basrî, *Kitâbu't-Tabakâti'l-Kebîr*, thk. Ali Muhammed Ömer (Kahire: Mektebetü'l-Hancî, 2012), 3/66-67.

¹² Bkz., İbn Sa'd, *Kitâbu't-Tabakâti'l-Kebîr*, 3/67. Sahabenin Hz. Osman'ın öldürülmesi hâdisesinden teberrî edilmesine mukâbil, Medinelilerin Hz. Osman'a yardımcı olmadıkları, olayları izlemekle yetindiklerini hatta Hz. Osman'ın bazı icraatlarına duydukları tepki nedeniyle ona yardımcı olmadıklarını belirten rivâyetler de vardır. Bk. Mustafa Köse, "Tarih Yazıcılığında Nesneliliğin İmkânı: Kitâbü't-Tahrîş/Dirâr b. 'Amr Örneği", *İslâmî Araştırmalar* 29/1 (2018), 73. Talha b. Ubeydillah'ın, Hz. Osman'a destek olmadığına yönelik eleştiriye verdiği, "*Hayır! Vallahi Benî Ümeyye bana hakkımı verinceye kadar böyle yapmaya devam edeceğim!*" (Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed b. Esir. *el-Kâmil fi't-Târih*, thk. Ömer Abdusselâm Tedmürî (Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, 1417/1997), 2/549) cevabı Hz. Osman'ın Benî Ümeyye politikasının etkileri bağlamında zikredilebilir. Ebû Ca'fer el-Kârî'nin,

Osman'a yardım etmemenin sorumluluğundan teberri edilmeye çalışılmıştır.

Benzer konulu rivayetlerin bir kısmının muhtevası, gelecekte haber vermektedir. Hz. Osman'ı ziyaret eden Abdullah b. Ömer'in, evden çıktıktan sonra âsilere seslenerek, *"Bu yaşlı adamı öldürmekten sakının! Eğer onu öldürürseniz bir daha asla hep birlikte hacedemeyeceksiniz, düşmanlarınızla hep birlikte cihat edemeyeceksiniz, toplu olarak aranızda bir paylaşım yapılmayacak ancak farklı arzuları olan bedenlerde bir araya gelebileceksiniz"*¹³ uyarısı, İbn Ömer'in, âsilerin öldürmede kararlı olduklarını ve gelecekte tam da ifade ettiği şekilde yaşanan olayları önceden bilerek konuştuğu izlenimini uyandırmaktadır.

Abdullah b. Selâm'ın yine âsilere hitap ederek Hz. Osman'ı öldürmemeleri konusunda onları ikaz etmesine dair rivâyet de geleceğe dair kehânet anlatıları içermektedir: *"Ey insanlar! Osman'ı öl-*

"Resulullah'ın Osman'ı yardımsız bırakan sahabesi, fitneye bulaşmayı hoş karşılamamışlardı... Ömrüme yemin olsun ki, onlardan bazıları kalkıp muhasara edenlerin yüzlerine toprak saçsalar onlar muhakkak giderlerdi" (İbn Sa'd, *Kitâbu't-Tabakâti'l-Kebîr*, 3/68) ifadesi de Medinelilerin muhasara sırasındaki duruşlarını göstermektedir. Sa'd b. Ebî Vakkâs'ın dile getirdiği, *"...Biz öylece durduk. Şayet isteseydik onları Osman'ın başından def ederdik"* (İbn Kuteybe, *el-İmâme ve's-Siyâse*, I, 67) ifadesi de sahabenin sessizliğini dile getirmesi bakımından önemlidir. Bu rivâyetler doğrultusunda Wellhausen'ın *"Faciadaki vicdanî suç vazih olarak Medinelilerdedir. Birkaç yüz kişi ile başa çıkmaları, istemiş olsalardı, pek te güç olmamasına rağmen Mısırluların hareketine göz yummuşlardı. Halifeye taarruza başlayanlar kendileriydiler"* yorumu isabetli olmakla birlikte, *"Fakat bu son safhada da faal olarak âsilere yardım ettiler. Amr b. Hazm onları şehre getirmiş ve nihayet kendi evinden Dâr'a geçirmişti; Rifâa b. Râfi veya Ubeyd b. Rifâa kapıdaki mücadeleye iştirak etmişlerdi. Müdafilerin attığı bir taşın isabet ettiği Niyâr da Mısırlı değildi"* ifadeleri, tekil örneklerden yola çıkarak tüm Medinelileri âsilere aktif destek vermekle itham etmesi bakımından meseleyi yanlış aksettirmektedir. Bkz., Julius Wellhausen, *İslam'ın En Eski Tarihine Giriş*, çev. Fikret Işıltan (İstanbul: Ankara Matbaası, 1960), 117. Sahabenin ekserisinin, âsileri engellemekte âciz kaldıkları için hâdiselere müdahil olmadığı şeklinde yorumlar (Tâhâ Hüseyin, *el-Fitnetü'l-Kübrâ -Ali ve Benûh-*, (Mısır: Müessesetü'l-Hindâvi, 1961), 10-11) yapılmışsa da bu kanaat vâkıya uygun düşmemektedir. Hz. Osman'ın âsiler tarafından muhasara edilme süreci hakkında bk. Hüseyin Güneş, *Hz. Osman*, (İstanbul: Beyan Yayınları 2020), 75-80.

¹³ Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Osman ez-Zehabi, *Târîhu'l-İslâm ve Vefeyâtu'l-Meşâhiri ve'l-A'lâm*, thk. Ömer Abdusselâm et-Tedmûri (Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, 1413/1993), 3/ 446-447.

dürmeyin. Nefsim elinde olana yemin ederim ki, nebîsini öldüren bir ümmetin arası, yetmiş bin kişinin kanı akmadıkça düzelmez. Halifesini öldüren bir ümmetin arasını kırk bin kişinin kanı akmadıkça Allah düzeltmez. Kur'ân'ı sultanına karşı kaldıran bir ümmet helak olur." Rivâyetin devamı Kur'ân'ın sultana karşı kaldırılmasını, Hâricilerin eylemleri olarak açıklamıştır.¹⁴

Hz. Ali'nin Medine'den ayrılması öncesinde yine karşımıza çıkan Abdullah b. Selâm, bu kez yeni Halife'yi uyarmaktadır. Hz. Ali'nin dilinden aktarılan rivâyetteki, "*Ayağımı üzengiye koymuşken Abdullah b. Selâm bana geldi ve 'Irak'a gitme. Ben orada kılıçların ucunun sana dokunmasından korkuyorum' dedi. Ben de 'Allah'a yemin ederim ki, Resulullah da bunu bana haber verdi' dedim*"¹⁵ ifadeleri Hz. Ali'nin Medine'den ayrılmasını dolayısıyla ileride yaşanacak musibetleri engelleme gayretlerinin olduğu şeklinde kurgulanmakta ve teberrîye gidilmektedir.

Sahabenin yer aldığı iki Müslüman grubun ilk kez çarpışması hasebiyle İslâm tarihine siyâsî, itikadî etkileri bulunan Cemel Savaşı hakkında da tarafların teberrîsi amacıyla kurgulanan rivâyetler mevcuttur. Zira büyük günah işleyeninin durumu bağlamında sahabenin birbirine kılıç çekmesi, birbirlerini öldürmeleri, İslâm düşüncesinde önemli yer işgal etmiştir.¹⁶ Ayrıca Şiâ'nın iddialarına karşı sahabenin teberrîsi, Ehl-i Sünnet'in kendisine vazife edindiği bir çaba olagelmıştır.¹⁷ Resulullah'ın geleceğe dair haber vermesi üzeri-

¹⁴ Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*, 3/447.

¹⁵ İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 7/360; Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*, 3/648. Benzer içerikli rivâyetler yine gelecekte haber verme şeklinde kurgulanmış ve tarih geriye dönük olarak yeniden inşâ edilmiştir. "*Oradan çıkma. Allah'a yemin ederim ki eğer oradan çıkarsan bir daha asla Müslümanların sultanı olarak dönemezsin*" (İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 7/261); "*Irak'a gitme ve Resulullah'ın minberinden ayrılma. Nefsim elinde olana yemin ederim ki, eğer onu terk edersen bir daha asla onu görmezsin*" (Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*, 3/447) ifadeleriyle İbn Selâm'a gelecekte haber verdirilmiştir.

¹⁶ Cemel Savaşı'nın büyük günah işleyeninin durumu meselesini İslâm düşüncesine taşınması hakkında bk. Cihad Tunç, "Kelâm İlminde Büyük Günah Meselesi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 33 (1978), 327-328.

¹⁷ Bu bağlamda İbn Teymiyye önemli bir isimdir. Kendisi, Şii İbnu'l-Mutahhar'ın *Minhâcu'l-Kerâme* adlı eserine yazdığı *Minhâcu's-Sünne* adlı reddiyesinin önemli bir

ne kurgulanan ve mücadeledeki haksız tarafı mağlup edilen Cemel topluluğu olarak belirleyen rivâyetler, bu topluluğun liderleri olan Hz. Âişe ve Zübeyr b. el-Avvâm'ın geri dönmek istediklerini içermektedir. Her iki rivâyetteki ikaz ve ihbarın, Resulullah'tan gelmesi de liderlerin teberriyelerinin ve Cemel topluluğunun haksızlığının en üst makamdan tescil edilmesi amacına yöneliktir. Hav'eb rivâyetine göre Hz. Âişe, Resulullah'ın, “*Keşke Hav'eb köpeklerinin hanginize havalayacağını bilseydim*” sözünü hatırladığında geri dönmek istemiş ancak etrafındakilerin kendisini aldatmaları sebebiyle dönememiştir.¹⁸ Hz. Âişe'nin Cemel'de savaşmasının nedeni kendisi değil onu aldatanlardır. Zübeyr b. el-Avvâm ise yine Resulullah'ın “Ali ile haksız yere savaşacaksın” ihbarı kendisine Hz. Ali tarafından hatırlatıldığında geri dönmüş ancak karşı cepheden bunu bilmeyen biri tarafından öldürülmüştür.¹⁹ Zübeyr ve Hz. Ali arasında Cemel'de geçen bir konuşma şeklindeki rivâyet, kurguyu her ögesinde açıkça göstermektedir:

“Ali ve arkadaşları, Talha ve Zübeyr'le karşılaştıklarında ve saflar birbirlerine yaklaştığında Resulullah'ın katırının üzerinde bulunan Ali öne çıktı ve ‘Bana Zübeyr b. el-Avvâm'i çağırın, ben Ali'yim’ dedi. Zübeyr çağırıldı, binekleri birbirlerine degecek kadar yaklaştı. Ali dedi ki, ‘Allah hakkı için söyle, biz şu şu yerde iken Resulullah'ın seninle karşılaştığı günü hatırlıyor musun? O gün Resulullah, ‘Ey Zübeyr! Ali'yi seviyor musun?’ diye sormuştu. Sen de ‘Halamın oğlu, amcamın oğlu ve benim dinimden olanı neden sevmeyeyim ki?’ demiştin. Sonra o, ‘Ey Ali! Zübeyr'i seviyor musun?’ diye sordu. Ben de ‘Ey Allah'ın Elçisi! Halamın oğlu ve benim dinimden olanı neden sev-

bölümünde Şiâ'nın sahabeye yönelik eleştirilerine sahabeyi teberri maksatlı cevaplar vermektedir. Bkz., Ebu'l-Abbâs Ahmed b. Abdilhalim İbn Teymiyye, *Minhâcu's-Sünneti'n-Nebeviyye*, thk. Muhammed Reşâd Sâlim (Riyad: Câmîatu İmâm Muhammed b. Suûd, 1406/1986), 4/5-5/165.

¹⁸ Ebû Cafer Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Târîhu't Taberî –Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülûk-*, (Beyrut: Dâru't-Turâs, 1387), 4/469. Rivâyetin farklı versiyonlarında Resulullah'ın, “*Hav'eb köpeklerinin kendisine havaladığı kişi sen olma!*” dediği geçmektedir. Ya'kübî, *Târîhu'l-Ya'kübî*, 2/79.

¹⁹ İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 6/237.

meyeyim ki?’ diye cevap vermiştim. Resulullah da sana, ‘Ey Zübeyr, Allah’a yemin olsun ki, sen haksız olduğun halde onunla savaşacaksın’ demişti. Zübeyr, ‘Evet, Allah’a yemin olsun ki ben Resulullah’ın sözünü, duyduğum günden beri unutmuştum, onu şimdi hatırladım. Vallahi seninle savaşmayacağım. Zübeyr, bineğinin üzerinde safları yarararak geri döndü...’²⁰

Hz. Ali’nin, Zübeyr’i öldüren Amr b. Cürmüz için söylediği “*Safiyye’nin oğlunun katiline cehennemî müjdele!*” ifadesi ise teberrîyi pekiştiren bir unsur olarak rivâyette yer almıştır. Savaşmak için orada bulunan iki taraftan birinin öldürülmesi üzerine lanet okunması; öldürülen kadar, onu öldüren tarafın liderini de teberrî etmektedir.

Teberrî olgusunun açıkça görüldüğü rivâyetlerin bir kısmı da Kerbelâ hâdisesi ile ilgilidir. Hz. Hüseyin’in Kûfe’ye gitme süreci ile ilgili rivâyetlerde musibeti engellemeye çalışan çok sayıda kişi veya grubun çabalarına yer verilmiştir. Hz. Hüseyin’in henüz Mekke’de bulunduğu günlerden başlayan vazgeçirme gayretleri, Mekke-Kerbelâ arasındaki yolculuğu süresince de durmamıştır. İbn Abbâs, bir kez daha Hüseyin’i engellemeyi denemek için Mekke’den çıkıp üç günlük mesafedeki kafileye yetişirken şair Ferezdak,²¹ İbn Şeddâd²² çeşitli mevkilerde karşılaştıkları Hz. Hüseyin’e geri dönmeyi telkin etmişlerdi.

Engelleme içerikli rivâyetlerin birçoğunda gördüğümüz, Hz. Hüseyin’in Mekke’den çıkışından başlayarak Kerbelâ’da öldürülmesine kadar yaşanan hâdiselerin önceden haber verilmesi, tarihin geriye dönük inşâsının örneklerini sunmaktadır. Bazıları tamamıyla kurgudan ibaret rivâyetler iken, bazı rivâyetlerde ise sahih metinler üzerine kurgusal ilaveler yapılarak içerik genişlemesine gidilmiştir. İbn Abbâs’ın, tarihî gerçekliği bulunan uyarılarına, Kerbelâ hâdisesi-

²⁰ Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Huseyn b. Ali, *Delâilu’n-Nübüvveti ve Ma’rifetu Ahvâli Sâhibi’ş-Şerîati* (Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, 1405), 6/414.

²¹ İbn Sa’d, *Kitâbu’t-Tabakâti’l-Kebîr*, 6/429.

²² İbn Sa’d, *Kitâbu’t-Tabakâti’l-Kebîr*, 6/ 431.

sini olduğu şekliyle öngördüğü izlenimi veren metinlerin eklenmesi bu durumun tipik örneğidir. İbn Abbâs'a Hz. Hüseyin'in öldürülme şekli dahi söylenmiş, onun tıpkı Hz. Osman gibi hanımı ve çocuklarının gözlerinin önünde katledileceğini haber verdiği rivâyete eklenmiştir.²³

Hz. Hüseyin'i ikna sürecinde sadece yakınları veya arkadaşları değil Emevîler de yerini almıştır. Rivâyetler, Emevîlerin Hz. Hüseyin'i koruma konusunda ellerinden geleni yaptıklarını işlemektedir. O kadar ki Emevîlerin Mekke Vâlisi Amr b. Saîd, Hz. Hüseyin'e emân vermesini isteyen Abdullah b. Ca'fer'e, emân yazısını kendisinin dilediği şekilde yazabileceğini, onu şartsız bir şekilde mühürleyeceğini söylemiştir.²⁴

Emevîlerin Hz. Hüseyin'e bir zarar gelmemesi için gösterdikleri çabalar Mekke'den ayrılmasından sonra da devam etmiştir. Bu aşamada Emevî ailesi mensuplarının Ubeydullah b. Ziyâd'a gönderdikleri mektuplar söz konusudur. Mervân b. Hakem, mektubunda Hüseyin'in, Fâtımâ'nın oğlu; Fâtımâ'nın ise Resulullah'ın kızı olduğunu hatırlattıktan sonra Hüseyin'in kendileri için insanların en sevimsisi olduğunu söyleyip Ubeydullah'ı insanların unutamayacakları bir yara açmaması ve bunu aklından çıkarmaması konusunda uyarılmaktadır. Amr b. Saîd'in İbn Ziyâd'a yazdığı mektubunda ise Hz. Hüseyin konusunda iki seçenek sunulmuştur: görmezden gelmek veya esir almak.²⁵ Bu mektuplar, Ubeydullah b. Ziyâd'ı heyecana kapılan, Hz. Hüseyin'in konumunu aklından çıkaran, Emevîleri dinlemeyerek kendi kararıyla Hz. Hüseyin'i öldürme suçunu işleyen bir vali olarak göstermekte ve Emevî ailesini ve idarecilerini teberri edilmektedir.

Rivâyetler, Emevîleri teberride âdeta sınır tanımamış, Yezîd'e "ömrümün bir kısmını ona verseydim" dahi dedirtmiştir. Yezîd'in

²³ Ebû Hasan Ali b. Hüseyin b. Ali Mes'ûdî, *Murûcu'z-Zeheb ve Meâdinu'l-Cevher*, şrh. Afif Nâyif Hâtum (Beyrut: Dâru Sâdir, 2010), 3/ 65.

²⁴ İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 8/563.

²⁵ İbn Sa'd, *Kitâbu't-Tabakâti'l-Kebîr*, 6/ 429.

elini Hz. Hüseyin'in kanından temizleme çabasında olayın sorumluluğu İbn Ziyâd'a yüklenmiş ve Vali, acele etmekle suçlanmıştır.²⁶ Yezîd'in Hz. Hüseyin'in başı kendisine getirildiğinde moralinin bozulduğu, çok üzüldüğü, Ubeydullah ve Iraklılara lanet ettiği; Ubeydullah'ın akrabalık bağlarını kestiğini, kendisinin imkânı olması halinde onu mutlaka affetmiş olacağını, çocuklarının bazıları bu yolda ölse dahi Hz. Hüseyin'i savunacağını ifade ettiği²⁷ rivâyetlerde işlenmiştir. Bu rivâyetlerdeki teberri gayretlerinin bir yönü de Hz. Hüseyin'in öldürülmesinin Allah'ın takdirine bağlanması, halkın gözünde Yezîd ve yöneticilerinin sorumluluktan kurtarılmasına çalışılmasıdır.

Kerbelâ'da esir alınanların Emevî sarayında buldukları süre de rivâyetler tarafından Yezîd'in teberrisinde fırsat olarak değerlendirilmiş, onların ağırlanmaları, kendilerine yapılan ikramlar, verilen maddiyat, Medine'ye yolcu edilirken geleceklerinin garantiye alınmasının ifade edilmesi gibi hususlarla teberri pekiştirilmiştir.²⁸ Bu noktada Hz. Hüseyin ve ailesinin öldürülmesine herhangi bir şekilde teberri etmeyi amaçlamaksızın samimi bir şekilde üzülen, onların yasını tutan saray ahâlisinin de bulunduğunu belirtmeliyiz.²⁹

Hz. Hüseyin'in Kûfe'ye gidişi "meşrû imama hurûc" bağlamında da değerlendirilerek³⁰ bazı rivayetler onu otoriteye isyan suçundan teberri ettirecek şekilde kurgulanmıştır. Sahabenin, hangi taraf galip gelirse gelsin kendisine biat edilmiş bir imama karşı çı-

²⁶ İbn Sa'd, *Kitâbu't-Tabakâti'l-Kebîr*, 6/ 448.

²⁷ İbn Sa'd, *Kitâbu't-Tabakâti'l-Kebîr*, 6/448-449; Belâzurî, *Ensâbu'l-Eşraf*, 3/212; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 8/185.

²⁸ İbn Sa'd, *Kitâbu't-Tabakâti'l-Kebîr*, 6/449; Dineverî, *Ahbâru't-Twâl*, 261.

²⁹ Yezîd'in, Hz. Hüseyin'in kesik başını yıkayan, ona hürmet gösteren, yas tutan eşi Ümmü Gülsüm bnt. Abdillâh başta olmak üzere saraydaki Ebû Süfyân ailesi hanımlarının üç gün yas tuttıkları ayrıca Ümmü Gülsüm'ün, Hz. Hüseyin ailesine Medine'ye gitmelerinden önce para ve mal verilmesini sağladığı nakledilmiştir. İbn Sa'd, *Kitâbu't-Tabakâti'l-Kebîr*, 6/449.

³⁰ Hz. Hüseyin'in Kûfe yürüyüşünün meşrû imama hurûc bağlamında değerlendirilmesi hakkında bkz. Şaban Öz, *Sahabe Sonrası İktidar Mücadelesi -İkinci Fitne Dönemi-* (Ankara: Ankara Okulu Yay., 2011), 83-84.

kılması nedeniyle bu durumu ümmete şer ve bela bulaştırmak olarak gördüğü ifade edilmiş;³¹ Ebû Saîd el-Hudrî, Câbir b. Abdillâh gibi sahabeye Hz. Hüseyin'in, imâma hurûc etmemesi, evinde oturması uyarıları yaptırılarak hurûcun sorumluluğundan teberri amaçlanmıştır. Rivayetlerin kurgusu teberri amacını açıkça ortaya koymaktadır: “Hüseyin ile konuştum ve ona ‘Allah’tan kork, evinde otur ve imâma hurûc etme’ dedim.”³²

Engelleme çabası ile beraber musibete davetiye çıkaran, onu teşvik eden birilerinin de olduğunu tarihçilik açısından belirtmeliyiz. Bu konudaki en bâriz örneklerden biri Hz. Hüseyin, Kûfeliler tarafından kendisine biat edilmek üzere davet edildiğinde Abdullah b. Zübeyr'in tavrıdır. Hz. Hüseyin, kendisine geleceğe dair planlarını soran İbn Zübeyr'e Kûfelilerden yoğun davet mektupları aldığı, bu nedenle oraya gitmeye niyetlendiği cevabını verir. Bunun üzerine İbn Zübeyr, kendisinin bu kadar taraftarı olması durumunda mutlaka onlarla beraber olacağını söyleyerek Hz. Hüseyin'i Kûfe'ye gitmeye teşvik eder. Rivâyete göre Hz. Hüseyin, İbn Zübeyr'in niyetinin farkındadır: “Dünyada benim Hicâz'dan ayrılmamı istediği kadar istediği başka bir şey yok. O da biliyor ki, benimle beraber kendisine bir şey düşmeyecek. İnsanlar benimle ona yönelmeyecekler, buradan çıkarsam onun önü açılacak.”³³ İbn Zübeyr'in bu tavrının nedenine dair görüşler de rivâyetlerde işlenmiştir. İbn Zübeyr'in, Hz. Hüseyin'in Mekke'den çıkması durumunda Kûfelilerin kendisini yalnız bırakacakları ve Emevîlerin de böylelikle onu öldüreceklerini bilmesi sebebiyle onu Kûfe'ye gitmeye teşvik ettiği şeklindeki izahlar, tarihin geriye dönük inşâsıdır. Zira hâdiseler burada belirtilen şekilde cereyan etmiş ve neticede İbn Zübeyr, Hz. Hüseyin'in öldürülmesiyle birlikte Emevî karşıtlarının tek halife adayı olarak kalmıştır. Tarihin bu şekilde inşâsı, kahramanlara geleceği “olduğu şekilde görme”

³¹ Muhammed b. Abdilhâdi b. Rezzân eş-Şeybânî, *Mevâkıfu'l-Muârada fî Hilâfeti Yezid b. Muâviye -60-64-* (Riyad: Dâru't-Taybe, 1430/2009), 294-295.

³² İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 8/176.

³³ Taberî, *Târîhu't Taberî*, 3/294-295.

gibi yanılmaz bir öngörü atfetmektedir ki bu, hâdisenin nedenini izah etmede en kolay ve cevabı hazır yoldur.

Masa başı tarihçiliğin örneklerini sunan teberri rivâyetlerinin kurgusallığı, metinlerin kendi içlerinde ve ilgili oldukları hâdiselere ilişkin sahih kabul edilen kayıtlarla tutarsızlığının nedenidir. Masa başı tarihçiliğinin bir açmazı olan mantıkî hatalar teberri rivâyetlerinde kendini göstermektedir. Hav'eb rivâyetinin mimarları, Hz. Âişe'nin Resulullah'ın ikazını nasıl unutabileceği sorusunu akılda tutma gereği hissetmemişlerdir. Zübeyr b. el-Avvâm'ın, Resulullah'ın "Ali ile haksız yere savaşacaksınız" ihbârını Ali ile savaşmaya giderken hiç hatırlamaması kabul edilebilir bir durum değildir. Zübeyr'in Ali'den duyduklarını kendi ordusuna haber vermeden tek başına çekip gitmesinin, ordusunun haksız olduğu bir savaşa devamına ve insanların can kaybına müdahale etmemesinin de izahı yoktur. Aynı şekilde bu ihbârı ona hatırlatan Hz. Ali'nin, Zübeyr'e iki ordu savaş meydanında çarpışınca kadar bu hatırlatmayı neden yapmadığı sorusu kurgunun sahipleri tarafından düşünülmemiştir. Bu rivâyetin sahih kabul edilmesi halinde Hz. Ali'nin, hatırlatmayı geç yaparak binlerce insanın savaş meydanına sürüklenmesine göz yummak, Müslümanların birbirine kılıç çekmesine ve hatırlatma ânına kadar vukû bulan ölümlere meydan vermekle itham edileceği de masa başı tarihçilerinin zihinlerini meşgul eden problemler olmamıştır. Yezid'in teberri edildiği rivâyetlerde tüm suç, Ubeydullah b. Ziyâd'a yüklenirken ve Yezid'in dilinden Ubeydullah'a lanet okunurken, Yezid'in Ubeydullah'a herhangi bir ceza vermemiş olduğu gerçeği ile oluşan tenâkuz dikkate alınmamıştır. Zira olayları mikro düzeyde ele alan bu tür tarihçilikte asıl olan hâdisenin kendisidir, öncesi ve sonrası ile uyumu, kronolojide boşluk bırakmaması, mantiki tutarlılığının olması ve başka problemleri gündeme getirmemesi göz önünde bulundurulması gereken hususlar değildir.³⁴

³⁴ Ayrıntılı bilgi için bk., Şaban Öz, *İslâm Tarihi Metodolojisi* (İstanbul: Endülüs Yay., 2017), 87-89.

Sonuç

İslâm tarih yazıcılığında teberrî olgusu daha çok Müslümanların kendi aralarında yaşadıkları ve siyasî, itikadî etkileri ile tarih ve İslâm düşüncesini şekillendiren hâdiselere ilişkin rivâyetlerde görülmektedir. Ne kadar büyük olursa olsun fetih hareketlerinde alınan mağlubiyetlerde bu tür bir olguya rastlanmamaktadır. Muhtemelen temize çıkaracak sorumluluk hissi oluşmaması nedeniyle Harre vakası, Kabe'nin kuşatılması, mancınıklarla taşlanması gibi Müslümanları yaralayan hâdiselere dair anlatılarda da teberrî olgusunun yer almadığını görmekteyiz.

Rivayetlerdeki musibetleri önleme çabalarının tamamı teberrî gayesiyle oluşmuş değildir. Sonucu menfi olan hemen hemen her hâdise öncesinde, samimiyetle olaya engel olmak isteyen kişiler bulunmaktadır. Bu bakımdan benzer içerikteki rivâyetlerin tamamının teberrî amacı taşıdığını söylemek mümkün değildir. Bu tür samimi bir çabanın değil teberrînin amaçlandığı rivâyetler ise büyük oranda kurgusaldır. Bu kurgu ya teberrî eden şahıs tarafından ya da ideolojik ve mezhebî kaygılarla sonraki nesiller tarafından yapılmaktadır.

Teberrî, sorumluluğu bulunan şahıs tarafından yapılıyorsa amaç, bu sorumluluktan kurtulmak veya bir kazanç elde etmektir. Sonraki dönemde oluşturulan teberrî rivâyetleri ise başta sahabeyi tezkiye olmak üzere ideolojik etkilerle veya mezhepler arası ihtilafalarda kendi mezhebinin durumunu güçlendirmek gayesiyle kurgulanmıştır. Burada ön plana çıkan oluşum Ehl-i Sünnet'tir. Ehl-i Sünnet, Hz. Osman'ın muhasarasında ideolojisine uygun olarak sahabeyi teberrî ederken, özellikle Ehl-i Beyt'in taraf olduğu hâdiselerde Şiâ'nın sahabeye getirdiği suçlamaları savuşturmak için mezhebi sâiklerle teberrî olgusuna yönelmiştir.

İslâm tarih yazıcılığının önemli sorunlarından biri olan mevzû haberler, teberrî rivâyetlerine hâkimdir. Kurguya gidilirken hâdisenin parçacı yaklaşım ile ele alınması ise kronolojiye uygunluk, mantikî tutarlılık, sahih olduğu yönünde genel kanaat bulunan

hâdiselerle çelişmezlik gibi ilkelerin göz ardı edilmesini beraberinde getirmiştir.

Bu tür metinleri tanıma ve sahihlerinden ayırt etme noktasında teberrî edilen şahsın olaya karşı duruşu, metnin hâdis zamanındaki etkisi veya yansımaları, metnin içeriğindeki tezkiye çabası gibi çeşitli durumlar araştırılmalıdır.

Kaynakça

- Belâzurî, Ebu'l-Abbâs Ahmed b. Yahyâ b. Câbir. *Ensâbu'l-Eşrâf*. thk. Muhammed Muhammed Tâmir. 8 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2011.
- Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Huseyn b. Ali. *Delâilu'n-Nübüvveti ve Ma'rifetu Ahvâli Sâhibi's-Şerîati*, 7 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1405.
- Dineverî, Ebû Hanîfe Ahmed b. Dâvud. *el-Ahbâru't-Twâl*. thk. Abdülmünim Âmir. Kahire: Dâru'l-İhyâi'l-Kütübi'l-Arabiyye, 1960.
- Güneş, Hüseyin. *Hz. Osman*. İstanbul: Beyan Yay., 2020.
- İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ İsmail b. Ömer el-Kureşî. *el-Bidâye ve'n-Nihâye*. thk. Ali Şîrî. 14 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, 1408/1988.
- İbn Kuteybe, Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim ed-Dineverî. *el-İmâme ve's-Siyâse*. thk. Ali Şîrî. 2 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Edvâ, 1410/1990.
- İbn Manzûr, Ebu'l-Fadl Cemâluddîn Muhammed b. Mukrim. *Lisânu'l-Arab*. 15 Cilt. Beyrut: Dâru Sâdır, 1414/1994.
- İbn Rezzân, Muhammed b. Abdilhâdî eş-Şeybânî. *Mevâkıfu'l-Muârada fî Hilâfeti Yezîd b. Muâviye -60-64-*. Riyad: Dâru't-Taybe, 1430/2009.
- İbn Sa'd, Muhammed b. Sa'd b. Menî' el-Hâşimî el-Basrî, Kitâbu't-Tabakâti'l-Kebîr, thk. Ali Muhammed Ömer. 11 Cilt. Kahire: Mektebetü'l-Hancî, 2012.
- İbn Teymiyye, Ebu'l-Abbâs Ahmed b. Abdilhalîm. *Minhâcu's-Sünneti'n-Nebeviyye*. thk. Muhammed Reşâd Sâlim. 9 Cilt.

- Riyad: Câmiatu İmâm Muhammed b. Suûd, 1406/1986.
- İbnu'l-Esîr, Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed. *el-Kâmil fi't-Târîh*. thk. Ömer Abdusselâm Tedmürî. 10 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, 1417/1997.
- Köse, Mustafa. "Tarih Yazıcılığında Nesnelliğin İmkânı: Kitâbü't-Tahrîş/Dirâr b. 'Amr Örneği". *İslâmi Araştırmalar* 29/1 (2018), 65-78.
- Köse, Mustafa. "Tarihin Araçsallaştırılmasında Mutezile Örneği", *Din Algısı İnşasında Tarihin Araçsallaştırılması*. Ed. Adnan Demircan. İstanbul: Mana Yay., 2019, 37-62.
- Mes'ûdî, Ebû Hasan Ali b. Hüseyin b. Ali. *Murûcu'z-Zeheb ve Meâdinu'l-Cevher*, şrh. Afif Nâyif Hâtum. 4 Cilt. Beyrut: Dâru Sâdır, 2010.
- Öz, Şaban. *Sahabe Sonrası İktidar Mücadelesi -İkinci Fitne Dönemi-*. Ankara: Ankara Okulu Yay., 2011.
- Öz, Şaban. *İslâm Tarihi Metodolojisi*. İstanbul: Endülüs Yay., 2017.
- Taberî, Ebû Cafer Muhammed b. Cerîr. *Târîhu't Taberî -Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülûk-*. 11 Cilt. Beyrut: Dâru't-Turâs, 1387.
- Tâhâ Hüseyin. *el-Fitnetü'l-Kübrâ -Ali ve Benûh-*. Mısır: Müessesetü'l-Hindâvî, 1961.
- Tunç, Cihad. "Kelâm İlminde Büyük Günah Meselesi". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 33 (1978), 325-342.
- Wellhausen, Julius. *İslam'ın En Eski Tarihine Giriş*. çev. Fikret Işıltan. İstanbul: Ankara Matbaası, 1960.
- Ya'kûbî, Ahmet b. Ebi'l-Yakûb b. Ca'fer. *Târîhu'l-Yakûbî*. thk. Abdulmîr Mühennâ. 2 Cilt. Beyrut: Şirketu'l-Âlemi'l-Matbûat, 2010.
- Zehebî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Osman. *Târîhu'l-İslâm ve Vefeyâtu'l-Meşâhiri ve'l-A'lâm*. thk. Ömer Abdusselâm et-Tedmürî. 52 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, 1413/1993.

The Phenomenon of Tabarrī in Islamic Historiography

Summary

Based on the meaning of "moving away" which is its own root, the term of tabarrī is used in the sense of "showing oneself away from the responsibility of the negative consequences of events".

The desire to avoid the responsibility of events that caused deep political and theological disputes among Muslims paved the way for the phenomenon of tabarrī to find its place in Islamic historiography. Before the incident, Tabarrī is the expression of trying to prevent; in the aftermath of the incident, it represents the psychology of guilt manifests itself as redress and regret. This study will focus on the reflection of the phenomenon of tabarrī, particularly before the events and not after, on the narrations.

In Islamic historiography, the phenomenon of tabarrī is mostly seen in the narrations about the lives of Muslims among themselves and in the events that shaped with their political and theological effects the history and the Islamic thought. Whatever its importance, such a phenomenon is not encountered in the defeats of the conquest movements. Probably due to the absence of a sense of responsibility to clear it, we see that the phenomenon of tabarrī is not included in the narrations about the incidents that injured Muslims such as al-Harra incident, the siege of the Ka'ba, and the stoning of the Ka'ba with catapults.

It is reflected in the narratives that there were efforts to prevent almost all political and social events experienced during the first period of Islamic history that had wide-ranging negative effects. It is important for historiography to determine whether all of the prevention efforts before the incident had the purpose of tabarrī.

The narrations contain, the people who have a sense of responsibility and good faith and who try to prevent an event which could be interpreted as an orientation towards disaster as well as their words or actions regarding these efforts. It is possible to evalu-

ate the efforts of different names to block the sedition process that resulted in Osman's murder in this context.

In Islamic historiography, the placement of the phenomenon of tabarrî has been within the framework of events in which there is a feeling of guilt and responsibility for the incident, leading to large-scale political conflicts and divisions in the future. We encounter two different situations in words and deeds where the purpose of tabarrî is seen. Most of these narratives have retrospective content due to various factors and are constructed with ideological/sectarian factors. Some narrations mention that the individuals/groups themselves either tried to prevent the calamity before the event or if they had a responsibility, they tended to shift the blame it to someone else. The common point of both types of textual content is the lack of reality.

The fictional nature of the tabarrî narrations is the reason for the inconsistency of the texts within themselves and with the accepted records regarding the events to which they are related. Because in this kind of historiography, which deals with events at the micro-level, the essential is summed up by the event itself, its harmony with what precedes and what follows it, the worry not to miss anything in the chronology, the logical consistency and not bringing up other problems are not matters.

Keywords: History of Islam, historiography, tabarrî, narration, apocrypha.